

A finn nyelv oktatása a debreceni egyetemen

1. 1963. május hó 13-án, amikor a finn köztársasági elnök Urho Kekkonen látogatásával megtisztelte egyetemünket, a következő bejegyzés került a rektori vendégkönyvbe: „Meleg üdvözlét Finnországból a rokon együttműködés fontos műhelyének, a debreceni egyetemnek.”¹ Ezt a legfelső helyről kapott finn elismerést, amelyet népköztársaságunk Elnöki Tanácsának akkori elnöke, Dobi István is megpecsételt aláírásával, azóta számos hasonló dícséret, értékelő nyilatkozat követte hivatalos és félhivatalos finn delegációk, magánszemélyek részéről. Tudósok, politikusok, írók, művészek, az egyetemi ifjúság képviselői mindig a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak arról a munkáról, amelyet egyetemünk a finn és magyar nép barátságának elmélyítése és a finn nyelv tanítása és művelése érdekében kifejt.²

Nemcsak vendégkönyvi bejegyzésekben találkozunk a finn tudósvilág és a közvélemény elismerésével, hanem a finn rádió, televízió adásaiban, folyóiratok és napilapok hasábjain, ahol Debrecenről valamilyen formában szó esik. Nem is szólok a tudományos intézmények, társaságok, valamint a finn kormányzat évek hosszú sora óta tapasztalt értékeléséről, amely a finn nyelv és kultúra ápolóinak debreceni képviselői iránt a legkülönbözőbb formában megnyilvánult (külső vagy tiszteletbeli taggá választás, magas kormánykitüntetések adományozása, vendégladóként való meghívás, díszdoktorrá avatás).

És talán most az egyszer erről a munkánkról is beszélni kell, és éppen évkönyvünk hasábjain, amely a „Magyar Nyelvjárások” címet viseli. Ez alkalommal formabontók leszünk, és nem nyelvjárási, nyelvjárástörténeti vagy névtani cikkel jelentkezünk, hanem az évkönyv belső címlapjának tágabb körű fogalmi tartalmához ragaszkodva (A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem

¹ „Lämpimät terveiset Suomesta sukulaisyhteistyön tärkeälle ahjolle Debrecenin yliopistolle”

² Erittäin suurella kiinnostuksella olemme merkinneet sen suuriarvoisen työn, jota yliopistosanne tehdään Unkarin ja Suomen kansan ystävyiden ja kiellentuntemuksen syventämiseksi” (1963. XI. 20.). [„Nagy érdeklődéssel figyeltük meg azt a nagy értékű munkát, amelyet az Önök egyetemén a finn és magyar barátság és nyelvismeret elmélyítése érdekében kifejtetek.”]

„Erityisen ilahduttava on ollut tutustua veljeskansamme keskuudessa tapahtuvaan suomen kielen opetukseen ja harrastukseen” (1967. VI. 16.). [„Különösképpen örvendetes dolog volt megismerkedni a testvérnépünknel folyó finn nyelvi oktatással, valamint a finn nyelv iránti érdeklődéssel.”]

Magyar Nyelvtudományi Intézetének Évkönyve), az említett munkaterülettel kapcsolatos munkánk és eredményeink számbavételével. Arról a munkáról szeretnénk most beszélni, amely éppúgy hozzátartozik az Intézet oktatási és tudományos profiljához, mint az évkönyvünk nevében szereplő „Magyar Nyelvjárások” kutatása, mint a nyelvtörténet, a magyar nyelv rendszere, nyelv-művelés, stilisztika, finnugor nyelvészet és sok más egyéb terület.

Annál is inkább beszélnünk kell róla, mert hiszen ez éppen egyike azon diszciplínáknak, amelyeknek oktatásában és művelésében olyan nagy és hervadhatatlan érdemeket szerzett évkönyvünk egyik tudós szerkesztője, szeretett jubilánsunk — Papp István.

2. Ahhoz, hogy munkánkról, eredményeinkről és nehézségeinkről hű, reális képet festhessünk, hogy lemérhessük, hol, miben, milyen vonatkozásban léptünk előre, és hol kell még javítani munkánkon, a múlttal kell összevetni a jelent, történelmi háttérrel kell adni a jelenben folyó munkánknak és a jövő perspektíváinak.

A magyar nyelvnek a finnugor (távolabbról uráli) nyelvcsaládba való tartozását, a finnel — és más rokon népekkel — való kapcsolatát hosszú-hosszú útkeresés után ma már minden kétséget kizáróan igazolta a finnugor összehasonlító nyelvtudomány és rokon tudományai (az őstörténet, művelődéstörténet, életföldrajz, néprajz, régészet, embertan stb.). De a rokonság — és itt most elsősorban a finn—magyar rokonságra szeretnék kitérni — csak a tudományos világ, a nyelvészetileg képzett szakkörök előtt számított igazolt tudományos igazságnak, a nagyközönség körében széltében burjánzottak a zavarosabbnál-zavarosabb rokonsági teóriák. Csupán az elmúlt 40 évben szilárdult meg szélesebb körben a rokonság tudata, akkor, amikor a főleg szűkebb szakkörök (kutatók és egyetemi hallgatók) számára készült finn nyelvtankönyvek, olvasókönyvek és szójegyzékek³ mellett megjelentek gyakorlati finn nyelvkönyvek is.⁴

Sajnos, ez utóbbiak elég kis példányszámban készültek — és mint említettem — nem is tudták kielégíteni a nagyközönség igényeit. S így mind a tudományos körök, mind az egyetemi hallgatók, de a finnül tanulni szándékozó laikusok is hosszú-hosszú éveken át csupán Szinnyei nyelvtanára és olvasókönyvére voltak utalva. Egészen érthetetlen, hogy az a Szinnyei, aki 45 éven át tanította a finn nyelvet a magyar tanárnemzedéknek, aki 1879-ben tett finnországi tanulmányútjáról olyan nagyszámú színes és érdekes leírásban számolt be a magyar napilapok hasábjain, akinek 1882-ben megjelent „Az ezer tó

³ FÁBIÁN ISTVÁN: Finn nyelvtan, 1859, Pest; HUNFALVY PÁL, Finn olvasókönyv I. Finn olvasmányok a finn nyelvet tanulók számára. Pest, 1861; BUDENZ LÓZSEF, Finn nyelvtan olvasmányokkal és szótárral. Budapest 1873¹; 1880²; BUDENZ—SZINNYEI, Finn nyelvtan 1894—1940 (9 kiadásban); SZINNYEI J., Finn olvasókönyv mondattani példatárral 1895—1922 (6 kiadásban).

⁴ GYÖRFFY BÉLA, Gyakorlati finn nyelvkönyv. Győr 1939; ZONGOR ENDRE, Magyarországról Finnországba. Zalaegerszeg 1939. Igaz ezek főleg evangélikus papok számára íródtak; a 30-as években ugyanis igen élénk volt a kapcsolat a két ország evangélikus egyháza között.

országa” c. útleírása olyan életközelségbe hozta a magyarokhoz a finn embert és tájat, hogy még azok is megbarátkoztak a finn—magyar nyelvrokonság gondolatával, akik azt addig nem voltak hajlandók elismerni —, tudományos műveiben, tankönyveiben a közérthetőség mércéjét túl magasra emelte. Tankönyvei ugyan szigorú logikával, rendszerező készséggel írt munkák, de használatuk nyelvészeti képzettség, nyelvészeti ismeretek nélkül rendkívül nehéz. Még az egyetemi hallgatóknak is nehéz volt, sőt száraznak és unalmasnak tartották.

Tankönyveivel Szinnyei inkább a szaktudomány művelőinek érdekeit tartotta szem előtt, és — mint ahogy erre MELICH is rámutatott (MNy. XXIII, IX—X) — a magyar tudomány külföldi elismerésének, elismertetésének célja is előtte lebegett. Az kevésbé, hogy tanítványaival ne csak megismertesse, hanem meg is szeretesse a finn nyelvet és a finnugor stúdiumokat. A nagyközönség ilyen természetű igénye pedig talán el sem jutott a bizonyos mértékben elefántcsonttoronyban élő tudós tudatáig.

3. Mégis, hogyan magyarázható, hogy a két világháború közötti időben, különösen a harmincas évektől kezdve egyre nőtt és egyre erősödött az érdeklődés a finn nyelv iránt mind az egyetemi ifjúság, mind pedig a művelt nagyközönség körében?

Úgy vélem azzal, hogy hazánk egyetemsein Szinnyei kortársai és utódai (Pápay József, Zsirai Miklós, Csúry Bálint, Mészöly Gedeon) ritka pedagógiai érzékkel, vonzó előadásmóddal olyan világosan megfogalmazott, könnyen áttekinthető és érthető, feloldott formában tudták a Szinnyei-féle nyelvtant előadni, olyan élmény- és életszerűen magyarázták a legnehezebb finn nyelvtani problémákat vagy olvasmányrészleteket, hogy még azok is megkedvelték a finn nyelvi stúdiumokat, akiket az addig némának, száraznak tartott tankönyvek elrettentettek.

Zsirai finn óráiról így emlékszik meg LAKÓ: „... igazán elemében mégis csak akkor volt, amikor a finn nyelvre került sor. A finn órákon ragyogtatta csak igazán nagyszerű pedagógiai képességét, tudós lelkesedése ezeken az órákon talán még egy fokkal emelkedett, derűs kedélyének megnyilatkozásaival tanórán másutt szokatlan kedves hangulatot teremtett” (I. OK. VIII, 293). És ezt a megállapítást valamennyien aláírhatjuk, akik az ő előadásait élvezhetjük, és az ő lelkesedésének tüzeinél gyűjthattuk meg azt a lassan, de állhatatosan világító kis mécseset vagy fennlen lobogó fáklyát, amellyel a finn—magyar nyelvrokonság tudatosításának, a finn nyelv és kultúra ápolásának nem mindig sima és zökkenőmentes útját megvilágíthattuk. De ez áll Pápay és Mészöly tanítványaira is.

Jól tudjuk, hogy a finnugor nyelvrokonságról nemcsak az elmúlt században, hanem még századunk derekán is igen zavaros képzetek éltek Európában. Mindig voltak — sőt vannak — délibábos nyelvészkedők. Ezek azonban sokkal kevésbé veszedelmesek, mint azok az áltudósok, akik például a 40-es évek-

ben sovíniszta uszításra, népellenes célokra igyekeztek felhasználni a finn—magyar rokonság tudományosan megalapozott és egyre szélesebb és szélesebb körben terjedő gondolatát — és saját finn nyelvi és irodalmi ismereteiket.

Nagyon erős kézzel kellett tartani a mécseseket és fáklyákat, hogy a fasizmus idején felszínre kerülő különböző világmegváltó izmusok, a turanizmus és pángermanizmus, majd utána a 40-es évek közepétől a nyelvrokonság gondolatát teljesen tagadó marrizmus vihara ki ne tépje kezünkéből. És végleg ki ne aludják az a láng, amelyet nagy tudósaink és tanáraink — Budenz és Szinnyei — nyomdokain haladva, de őket a finn nyelv népszerűsítésében túl is szárnyalva szerte az országban meggyújtottak.

4. A finnugrisztika, a finn—magyar rokonság propagálóinak küzdelmeiben hűséges és bátor harcostársaknak bizonyultak a testvértudományok, különösen a magyar nyelvtudomány kimagasló képviselői, akik nemcsak szóval, hanem tettekkel is bizonyították e disciplina fontosságát.

Debrecenben például Bárczi Géza, aki 1942—52-ig állt a Magyar Nyelvtudományi Intézet élén, mindig szívügyének tartotta a finnugrisztika oktatását és művelését intézetünkben. Ő maga is tartott finnugor főkéllégiumot, tanította az osztják nyelvet, és még akkor is megtalálta a módját, hogy az érdeklődő hallgatók továbbra is foglalkozhassanak kedvelt stúdiumukkal, amikor a finnugrisztikát száműzték a tantervből és a vizsgakövetelmények közül.

A debreceni egyetemen — éppúgy mint Pesten —, még ha ajánlott kollégiumok keretén belül is, tovább folyt a finn nyelv és irodalom tanítása. És e feladat ellátására Bárczi azt az embert kérte fel, akiről tudta, hogy széleskörű képzettségével, nagy tudásával, kitűnő és lelkesítő előadókészségével nemcsak azok tudását fogja elmélyíteni, akik szeretettel és szívesen foglalkoztak a finn nyelvvel, hanem még azokat is ráébreszti a finnugrisztika és nyelvtörténet fontosságára, akik a marxista nyelvtudománynak deklarált — de alapjában mélysegesen antimarxista tan, a marrizmus bűvöletében éltek.

Ez az ember Pápay tanítványa, az egri Pedagógiai Főiskola akkori magyar nyelvész tanára, a finn nyelv és kultúra ügyének egyik legkiválóbb szószólója, Papp István volt.

5. Hogyan lett Papp Istvánból, a kiváló magyar nyelvtörténészből, nyelvfilozófusból, általános nyelvészből, a finn nyelv és kultúra egyik legfőbb zászlóvivője hazánkban, mit köszönhet neki a finn nyelv oktatása és népszerűsítése Debrecenben — és másutt is?

Az első kérdésre nehezebben tudok válaszolni, hiszen életútunk csak az 50-es években találkozott. Akkor ő már európai hírű szaktekintély volt ezen a területen is, míg e sorok írója, az újrakezdés örömeivel és nehézségeivel próbálta ismét élesztgetni annak a mécsesnek a lángját, amelyet még a 30-as években gyűjtött meg, de amelynek fényét csak igen szűk körben (a finn nyelvrokonságot népszerűsítő cikkekkkel, előadásokkal, vagy a finn nyelv tanításával) tudta szétsugároztatni.

Azt hiszem Papp István az első impulzusokat Pápay József óráin kapta. Pápay finnugrisztikai előadásai, finn gyakorlatai vezették el őt a finnugor nyelvrokonság, a finn nyelv beható tanulmányozásához. Később általános nyelvészeti érdeklődése, anyanyelvének, a magyar nyelvnek kutatása, művelése és nem csekély mértékben középiskolai, majd főiskolai és egyetemi oktató munkája mélyítették el érdeklődését azon nyelv iránt, amely általános nyelvészeti vizsgálatai számára is igen fontos és hasznos elméleti alapokat tudott adni. Ugyanakkor egy olyan tudósnak, mint Papp István, aki anyanyelve történetébe, belső és külső struktúrájába alaposan és mélyen be akart hatolni, nélkülözhetetlen segédeszköznek is számított. Erről különben ő maga is így nyilatkozik „Finn nyelvten”-ának előszavában: „A finn nyelvvel való foglalkozás közben tudatosulnak bennünk legjobban anyanyelvünk tősgyökeres sajátosságai, s mennél messzebbre megyünk vissza nyelvünk és a rokon finn nyelv történetében, annál kézzelfoghatóbbá és meggyőzőbbé válik a közös eredet gondolata” (3).

Igen nagy hatással volt rá az a 12 hónap, amelyet 1935—36-ban Finnországban, finn nyelvi környezetben tölthetett, amikor a Csúry Bálint és Kannisto Artur gondozásában megjelent Wichmann-féle moldvai csángó szótár⁵ sajtó alá rendezésében segédkezett Kannisto professzornak. A finn tájjal, a finn emberekkel (tudósokkal és egyszerű emberekkel) való megismerkedés, gyakorlati finn nyelvkészségének finn környezetben való elmélyítése és gazdagítása, a finn nyelvészekkel kötött baráti kapcsolatai, a finn irodalommal, nyelvészettel való állandó foglalkozása egy életre szólóan meghatározta tudományos és oktatói pályájának egyik legfontosabb területét: a finn—magyar rokonsági tudat ápolását, a finn nyelv, irodalom és kultúra megismertetését és minél szélesebb körben való elterjesztését.

E tanulmányútjának, majd későbbi finnországi tartózkodásainak (vendég-előadói működésének) eredményeként született meg számos tudományos és népszerűsítő cikke. E műveivel mindig két célt szolgált. Megismertette egyrészt a magyar szakköröket és művelt nagyközönséget a finn irodalom jeles alkotásaival, a finn nyelvészet módszereivel és eredményeivel, másrészt leszűrte belőlük azokat a tanulságokat, amelyek a magyar irodalom vagy nyelv vizsgálatában is hasznosíthatók, mert vagy a közös múlt maradványai, vagy olyan párhuzamos fejlődés eredményei, amelyek lélektani gyökerei számos rokon és nem rokon nép kultúrájában azonosak.

Bizonyára ez a kettős cél vezette kezét kitűnő finn tankönyveinek és kézikönyveinek megírásakor is. És ezekhez még egy harmadik is járult. A finn nép és nyelv iránti egyre fokozódó érdeklődést olyan összefoglaló művekkel óhajtott ábrázolni, amelyek egyben ki is elégíteni, amelyeket nemcsak azok érthetnek meg és hasznosíthatnak, akiket hivatásuk, választott életpályájuk vonz a finn nyelv megismerése felé, hanem azok is, akik különösebb nyelvészeti előképzet-

⁵ BÁLINT CSÚRY—ARTTURI KANNISTO, YRJÖ WICHMANN'S Wörterbuch des ungarischen moldauer Nordcsángo-und hétfaluer Csángodialektes. Helsinki 1936.

ség nélkül önszorgalommal, személyes érdeklődéstől vezetve igyekeznek a finn nyelv szépségeibe behatolni.

Papp Istvánt hosszú évtizedes tanári gyakorlata, a magyar és finn nyelv szeretete és beható ismerete szinte predesztinálta erre a feladatra, amellyel fél évszázados hiányt pótolta a felsőoktatási intézmények finn nyelvi oktatásának tankönyvellátásában. Ugyanakkor elérte azt, amit egyetlen elődje sem tudott megvalósítani, könyvei nemcsak a tudományos, hanem a gyakorlati igényeket is teljes mértékben ki tudják elégíteni. Azok is haszonnal forgathatják, akik csekély nyelvészeti képzettséggel rendelkeznek. Ez nemcsak a „Tanuljunk nyelveket!” sorozatban megjelent „Finn nyelvkönyv”-re vonatkozik, amelynek eddigi három kiadása (1957, 1962, 1967) is ékes bizonyítéka megállapításomnak, hanem többi tankönyvére, kézikönyvére, sőt szótárára is.

Így semmiképpen sem oszthatjuk LAVOTHÁ-nak a Finn nyelvtanról mondott azon véleményét, hogy „...ismét csupán az egyetemi hallgatók igényeit tartja szem előtt, sőt tudományos célt szolgál” (Nyr. LXXXI, 363). Mert ez a könyv is — akárcsak a többi — nem „írásztal mellett” született tankönyv, amely úgy került ki a gyakorlatba, hogy használhatóságát még nem próbálták ki azokon, akik számára íródott. Ezt a könyvet is a tudós szerző hosszú tanári gyakorlata érlelte, gyúrta, formálta olyan tankönyvvé, amely mind a tudományos, mind a gyakorlati céloknak egyaránt megfelel.

Ezt azok tudják legjobban, akik e tankönyv felépítésével, anyagával még akkor ismerkedtek meg, amikor az még csupán Papp István tudatában és lelkében állt össze egységes egészé, és — zenei nyelven szólva — „élő adásban” ismertette hallgatói előtt az említett ajánlott finn kollégiumokon és gyakorlatokon. Ritka pedagógiai érzékkel alkalmazkodott hallgatói értelmi szintjéhez és nem utolsósorban érzelmi azonosulásához, együttműködéséhez. Az ő világos logikus megfogalmazásában a legnehezebb nyelvtani kérdések is érthetővé váltak, és lelkes előadásmódja még azokat is magával ragadta, akik nem nagyon érdeklődtek a nyelvészeti stúdiumok iránt.

Itt, ezeken az órákon születtek meg a finnugor alapokra való utalások, a magyar nyelv hasonló jelenségeivel való egybevetések és az a gazdag szép-irodalmi és publicisztikai ismereteken alapuló kitűnő példaanyag, amellyel a száraznak vélt nyelvtani ismeretanyagot életközelve tudta hozni.

Előadásainak anyagát állandóan csiszolta annak megfelelően, hogyan reagált a hallgatóság egy-egy — a magyar számára különösen nehéz — finn nyelvi sajátosság fejtegetésére.

1950—56-ig az ezen előadásokon és gyakorlatokon hallottak alapján tanítottuk a finn nyelvet heti négy órában (két óra elmélet, két óra gyakorlat), sokat küszködve az olvasmányanyag kiválasztásával, sokszorosításával és a szójegyzék, szótár hiányából fakadó fordítási nehézségekkel. Ennek ellenére számos hívet szereztünk a finn nyelvnek és kultúrának, olyanokat, akik később mint lektorok szolgálták a finn—magyar kapcsolatok ügyét, akik fordításokkal

gazdagították a finn irodalmi ismereteket, akik tanítványaik lelkében gyűjtötták meg a finnek iránti érdeklődés és lelkesedés tüzét.

Mióta ez a munka 1956-ban tankönyvként is közhasznúvá vált, sőt 1958-ban második kiadásban is megjelent, nyugodtan mondhatjuk Papp István-nal együtt, hogy nemcsak az egyetemen, hanem „az egyetem falain kívül is szolgálhatja a finn—magyar testvéri kapcsolatok elmélyítését” (Finn nyelvtan. Előszó).

A tankönyv felépítése olyan világos, olyan áttekinthető, hogy azok is megtanulhatják belőle a finn nyelv főbb hangtani (kiejtési, helyesírási stb.), szótani, alaktani és mondattani sajátosságait, akiket a történeti háttér, a történeti magyarázatok nem érdekelnek, csupán a finn nyelv mai rendszere, szerkezete. Egyszerűen elhagyják az apróbetűs részeket, a többit pedig „súlypontoszzák”. Ez különösen a hangtani és szóalaktani részre vonatkozik (fokváltozás, tőtípusok, képzők, szóösszetételek részletes elemzése). De a mondattani rész ismerete — már a korszerű forrásokból gyűjtött kitűnő példaanyag miatt is — nélkülözhetetlen mind a csak beszédkézségre szert tenni óhajtóknak, mind a műfordítói sikerekre pályázóknak.

HAKULINENNAK 1957-ben, a tankönyv ismertetésekor (Vir. LXI, 149) tett azon megjegyzését, hogy e nyelvtankönyv segítségével újszerűbb és eredményesebb lesz a finn nyelv oktatása a magyar egyetemeken, mint a magyar nyelv oktatása — hasonlóan kitűnő tankönyvek hiányában — Finnországban,⁶ ma már az idő is igazolta. Már csak annyiban szorul módosításra, illetve kiegészítésre, hogy azóta Papp István nyelvtanán és kézikönyvein nevelkedett és — Debrecenben vagy másutt — a finn nyelv megismeréséhez és megszeretéséhez eljutott hallgatók — lektori minőségben — lényegesen emelték a magyar nyelvi oktatás színvonalát a finn egyetemeken. Nemcsak lelkesedésükkel, szaktudásukkal, hanem jó kézikönyvekkel is elősegítették a magyar nyelvtanulás eredményességét.

Kissé részletesebben időztem a Finn nyelvtan keletkezésének, gyakorlati használhatóságának és a finn—magyar kapcsolatok elmélyítésében betöltött szerepének vázolásánál, mert így akartam rámutatni, hogy nemcsak tudományos kézikönyvnek tekinthető, hanem gyakorlati kalauznak is. A Papp István-féle tankönyv-trilógia másik két tagjával kapcsolatban nem merül fel a gyakorlati használhatóság kérdése.

A három kiadást megért „Finn nyelvkönyv”-et a gyakorlati szükség hívta életre 1957-ben. 1956-ban a kétszakosságra való áttérés maga után vonta egyes tárgyak óraszámának csökkentését. A reform a finnugor nyelvészetet — így a finn nyelv oktatását is — igen erősen érintette. A most már egy féléven át heti két órában tanított finn nyelvet nagyon oldott, népszerű formában kellett köze-

⁶ ”Professori Pappin Finn nyelvtan tekee ilmeisesti mahdolliseksi suomen kielen opettamisen Unkarin yliopistoissa uudenaikaisemmin ja tehokkaammin, kuin vastaava unkarin opetus meillä yhtä oivallisen oppikirjan puuttuessa toistaiseksi voi tapahtua” (i. m.).

lebb hozni a hallgatókhoz — csökkentve a történeti kitéréseket. Az olvasmányanyagot pedig úgy kellett megválasztani, hogy: 1) az éppen tárgyalandó nyelvi jelenségek megfigyelésére és begyakorlására alkalmas legyen; 2) a szójegyzék segítségével saját maga is eligazodjék benne a hallgató; 3) a 21 leckére épülő kézikönyv nyelvtani magyarázatainak, az olvasmányok szóanyagának megtanulásával, a hozzájuk kapcsolódó gyakorlatok megoldásával olyan beszéd-készségre tegyenek szert a hallgatók — vagy a finn nyelvet magánúton tanulók —, hogy finn nyelvi környezetben (nyári tanfolyamokon, tolmácsi teendők el-látásakor) is megállják a helyüket.

Az említett céloknek a könyv teljes mértékben megfelelt, sőt az érdeklődést annyira fokozta a finn nyelv iránt, hogy a hallgatók irodalmi, publicisztikai és tudományos szakirodalom fordításán is ki akarták próbálni gyakorlati nyelv-ismereteiket, és szívesen, önként vállalták az ajánlott finn órák látogatását a kötelező tanulmányok elvégzése után is.

1959 óta a haladó finn nyelvtanfolyamokhoz, majd 1962-től a finnugor szakosok speciális finn nyelvi képzéséhez Papp István kitűnő olvasókönyve (Finn olvasókönyv szójegyzékkel) szolgáltatta az olvasmányanyagot.

Ez a tankönyv nem csupán a hallgatók (és magántanulók) gyakorlati finn nyelvismeretének elmélyítésére szolgált és szolgál ma is, hanem megismerteti az olvasót a finn nép hagyományvilágával (a Kalevala runóival, népmesékkel, tréfás elbeszélésekkel), a finn széppróza és vers, valamint a tudományos próza kiváló képviselőivel. Ezzel nemcsak a finn nyelv, hanem a finn szellemi élet megismerését is elősegíti.

Mi, akik e könyv megszületésének egyes fázisait nyomon követhettük, tudjuk milyen óriási anyagból választotta ki Papp István azokat a részeket, amelyeken a finn irodalom fejlődését és a finn stílusformákat leghívebben bemutathatta. Milyen sok fáradságába, utánjárásába került, hogy minden olvasmány írójának, szerzőjének fényképét is megszerezze egyrészt a nagy finn kiadóktól, másrészt — ha élő íróról, tudósról volt szó — egyenesen a kérdéses személytől. A fényképek és alattuk a rövid életrajzi adatok közelebb hozzák a szerzőt az olvasóhoz. A szövegekben előforduló irodalmi adatoknak, költői és népi nyelvsajátságoknak és szóalakoknak külön fejezetben való tárgyalása, valamint a kitűnő szójegyzék, a későbbi szótár alapja, olyan könnyítést adnak a tankönyv, illetve kézikönyv használójának, amilyent Szinnyi olvasókönyvének forgatói sohasem kaptak tanulmányaik során.

Igen nagy kár, hogy az említett könyvekkel ma már csak a továbbtanulni szándékozók ismerkedhetnek meg behatóbban, mert 1961-ben a heti 2 óráról immár 1 órára „zsugorított” finn nyelvi oktatás kereteibe már nem fér be azok anyagának módszeres feldolgozása.

Egy ideig ugyan megkíséreltük a lehetetlent. A 21 leckére épített nyelvtani és olvasmányanyagot szemelvényekben mutattuk be. De a nagy szelektálás következtében gyakran éppen a legnehezebb nyelvtani szerkezetek, finn saját-

ságok nem kaptak fontosságuknak megfelelő „szöveges” megvilágítást; egyszerű ismertetésük vagy elnagyolt számbavételük nem mutatkozott elégségesnek a hallgatók tudatába való belerögzítésükhöz.

Ezen a visszásságon óhajtott segíteni Papp István, amikor a „mini óraszám” megmaradásáért küzdve (hiszen a 60-as évek elején még ezt is veszély fenyegette) egy finn chrestomathia megírására vállalkozott. A tudós szerző mindent elkövetett, hogy az 1967-ben egyetemi tankönyvként megjelent „A finn nyelv alapelemei” c. munkájába mindent belesűrítse, amit a finn nyelv alapjainak megismerésében fontosnak és lényegesnek tartott, és főleg ami a heti egy órába (összesen 12 órába) belefért. Az ilyen sűrítés természetes velejárója, hogy rendkívül „erőltetett menetet” jelent az oktatónak, hiszen 12—14 óra alatt egy sohasem hallott, eddig nem ismert nyelv nyelvtani alapjait kell leraknia hallgatói tudatában, sőt még bizonyos fordítási készséget is kifejleszteni bennük. De nehézséget jelent a hallgatónak is, hiszen a meglehetősen nagy ismeretanyagot legfeljebb körvonalalaiban ismerheti meg, mélységeibe nem tud behatolni.⁷

Azt, hogy ennek ellenére az utóbbi években egyre fokozódik az érdeklődés a finn nyelv iránt, és az I. éves hallgatók zömmel a finnt választják kötelezőn tanulandó rokon nyelvként, a fokozódó és erősödő finn—magyar baráti kapcsolatok számlájára írhatjuk. S ezen kapcsolatok megerősödésében nem csekély szerep jutott Papp István kitűnő tankönyveinek és szótárának, valamint annak a lelkes, odaadó munkának, amellyel a debreceni „Műhely” minden tagja — az egyetem haladó hagyományainak szellemében — a finn—magyar barátság és együttműködés szálainak szorosabbra fűzésén, a finn nyelv és kultúra ápolásának elmélyítésén dolgozik.

A. KÖVESI MAGDA

Der Unterricht der finnischen Sprache an der Universität Debrecen

Die Erfolge auf dem Gebiet des Unterrichtes der finnischen Sprache und der Pflege der finnisch—ungarischen kulturellen und freundschaftlichen Beziehungen an der Universität Debrecen — sind in Finnland weit und breit anerkannt und gewertet.

Diese Anerkennung zu begründen, schildert die Verfasserin den langen und oft sehr schwierigen Weg, den diejenigen einschlagen mussten, die um die Jahrhundertwende — oder später in den 30-er, 40-er Jahren unseres Jahrhunderts sich mit dem Unterricht oder der praktischen Aneignung der finnischen Sprache befassten.

⁷ Meg kell jegyezni, hogy a finn egyetemeken a finn nyelv és irodalom szakos tanárjelöltek két féléven át heti 2 órában (Turkuban 3-ban) tanulnak magyar nyelvet. Emellett vannak magyar nyelvtörténeti és magyar irodalmi kollégiumaik is.

Die sogenannten Universitäts-Lehrbücher von J. Szinnyei waren vielmehr wissenschaftliche Werke für Fachkundige, als Leitfaden für die Universitäts-hörer oder Wegweiser für diejenigen, die ohne akademische Schulung die finnische Sprache erlernen wollten.

Den Nachfolgern Szinnyei's an den ungarischen Universitäten in Budapest, Debrecen, Szeged (Zsirai, Pápay, Mészöly) gelang es doch die „stummen“ Bücher von Szinnyei zum Sprechen zu bringen und eine recht bedeutende Gruppe von Fachleuten zu erziehen, die auf den Universitäten oder anderen Arbeitsfeldern die Wegbereiter der finnisch—ungarischen kulturellen Beziehungen, der ungarischen und finnisch-ugrischen Sprachforschung, bzw. des Unterrichtes der finnischen Sprache waren oder noch heute sind.

Einer der bedeutendsten Schrittmacher auf diesen Gebieten war und ist Professor István Papp.

Die Verfasserin schildert die mittelbaren und unmittelbaren Veranlassungen und Motive, die I. Papp, den Forscher der ungarischen und allgemeinen Sprachwissenschaft auf den Weg der finnischen Sprach- und Literaturforschung führten.

Anschliessend folgt die Beschreibung der erfolgreichen Lehrtätigkeit von I. Papp an der Debrecener Universität, besonders die detaillierte Analyse und Wertung seiner ausgezeichneten finnischen Lehrbücher (Finn nyelvtan 1956¹, 1958²; Finn nyelvkönyv 1957¹, 1962², 1967³; Finn olvasókönyv szójegyzékkel 1959 usw.), mit deren Hilfe er und seine Mitarbeiter an dem finnisch-ugrischen und ungarischen Lehrstuhl dem Unterricht der finnischen Sprache und der kulturellen und freundschaftlichen Beziehungen zwischen den beiden Ländern mit so vieler Begeisterung und Erfolg dienen konnten.

MAGDA A. KÖVESI